

Судоустрій; прокуратура та адвокатура

УДК 347.97/.99

Скриньковський Руслан Миколайович

кандидат економічних наук, професор, професор кафедри

Львівський університет бізнесу та права

Скрыньковский Руслан Николаевич

кандидат экономических наук, профессор, профессор кафедры

Львовский университет бизнеса и права

Skrynkovskyu Ruslan

PhD in Economics, Professor, Professor of the Department

Lviv University of Business and Law

ORCID: 0000-0002-2180-8055

Хмиз Мар'яна Василівна

доктор філософії в галузі права, викладач кафедри

Львівський університет бізнесу та права

Хмыз Марьяна Васильевна

доктор философии в области права, преподаватель кафедры

Львовский университет бизнеса и права

Khmyz Mariana

PhD in Law, Lecturer of the Department

Lviv University of Business and Law

ORCID: 0000-0003-3553-8022

Гудима Віталій Валерійович

викладач кафедри

Львівський університет бізнесу та права

Гудыма Виталий Валерьевич

преподаватель кафедры

Львовский университет бизнеса и права

Hudyma Vitaliy

Lecturer of the Department

Lviv University of Business and Law

ORCID: 0000-0001-6708-3910

Любарський Валентин Олександрович

викладач кафедри

Львівський університет бізнесу та права

Любарский Валентин Александрович

преподаватель кафедры

Львовский университет бизнеса и права

Liubarskyi Valentyn

Lecturer of the Department

Lviv University of Business and Law

ORCID: 0000-0002-5640-4675

**НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ ЯК КОНСТИТУЦІЙНА
ЗАСАДА ЇХ ПРАВОВОГО СТАТУСУ**

**НЕЗАВИСИМОСТЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ СУДЕЙ КАК
КОНСТИТУЦИОННАЯ ОСНОВА ИХ ПРАВОВОГО СТАТУСА**

**INDEPENDENCE OF PROFESSIONAL JUDGES AS A
CONSTITUTIONAL BASIS FOR THEIR LEGAL STATUS**

Анотація. У статті розкрито основні аспекти незалежності професійних суддів як конституційної засади їх правового статусу. Встановлено, що основні аспекти незалежності суддів як конституційної засади їх правового статусу в Україні регламентуються положеннями Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Закону України «Про Вищу раду правосуддя», Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд», Закону України «Про відновлення

довіри до судової влади в Україні», Закону України «Про очищення влади». Визначено, що незалежність органів судової гілки влади гарантується державою та виступає конституційно-правовою засадою функціонування та діяльності органів судової гілки влади. З'ясовано, що незалежність суддів являє собою ключовий елемент професійного статусу суддів. Визначено, що суддя, здійснюючи правосуддя, має бути незалежним від впливу, тиску чи втручання з боку незаконних джерел. Зазначено, що поважати незалежність суддів, а також не посягати на неї, зобов'язані органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також їхні посадові і службові особи, фізичні та юридичні особи. Встановлено, що суддя у контексті здійснення правосуддя є незалежним, тому вжиття заходів стосовно забезпечення незалежності суддів виступає одним із основних обов'язків Вищої ради правосуддя. З'ясовано, що з кожним роком збільшується кількість посягань з боку правопорушників на незалежність суддів у контексті здійснення ними правосуддя. Визначено, що найчастіше посягання на незалежність суддів в Україні трапляються зі сторони правоохоронних органів, народних депутатів, депутатів місцевих рад, інших представників органів державної влади і органів місцевого самоврядування, адвокатів, а також у випадках порушення правопорядку у судовому засіданні, зриві судових засідань, блокуванні судів, висловлюванні різних погроз суддям, вчинення фізичного тиску на суддів чи членів їхніх сімей, пошкодження їхнього майна, а також майна судів, поширення недостовірної інформації стосовно суддів. З'ясовано, що низький рівень гарантій незалежності суддів чинить опосередкований вплив на зниження можливостей реалізації права на здійснення судового захисту. Зазначено, що перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є дослідження правових засад порядку здійснення добору та призначення професійних суддів в контексті конституційно-правових вимог до кандидатів.

Ключові слова: суд, суддя, судова влада, принцип незалежності, незалежність професійних суддів, судочинство, правосуддя.

Анотація. В статті раскрыты основные аспекты независимости профессиональных судей как конституционной основы их правового статуса. Установлено, что основные аспекты независимости судей как конституционной основы их правового статуса в Украине регламентируются положениями Конституции Украины, Закона Украины «О судоустройстве и статусе судей», Закона Украины «О Высшем совете правосудия», Закона Украины «Об обеспечении права на справедливый суд», Закона Украины «О восстановлении доверия к судебной власти в Украине», Закона Украины «О очистки власти». Определено, что независимость органов судебной ветви власти гарантируется государством и выступает конституционно-правовой основой функционирования и деятельности органов судебной ветви власти. Выяснено, что независимость судей представляет собой ключевой элемент профессионального статуса судей. Определено, что судья, осуществляя правосудие, должен быть независимым от влияния, давления или вмешательства со стороны незаконных источников. Отмечено, что уважать независимость судей, а также не посягать на нее, обязаны органы государственной власти и органы местного самоуправления, а также их должностные и служебные лица, физические и юридические лица. Установлено, что судья в контексте осуществления правосудия является независимым, поэтому принятие мер по обеспечению независимости судей выступает одной из основных обязанностей Высшего совета правосудия. Установлено, что с каждым годом увеличивается количество посягательств со стороны правонарушителей на независимость судей в контексте осуществления ими правосудия. Определено, что чаще всего посягательство на независимость судей в

Украине случаются со стороны правоохранительных органов, народных депутатов, депутатов местных советов, других представителей органов государственной власти и органов местного самоуправления, адвокатов, а также в случаях нарушения правопорядка в судебном заседании, срыве судебных заседаний, блокировании судов, высказывании различных угроз судьям, совершение физического давления на судей или членов их семей, повреждение их имущества, а также имущества судов, распространение недостоверной информации в отношении судей. Выяснено, что низкий уровень гарантий независимости судей оказывает опосредованное влияние на снижение возможностей реализации права на осуществление судебной защиты. Отмечено, что перспективами дальнейших исследований в этом направлении является исследование правовых основ порядка осуществления отбора и назначения профессиональных судей в контексте конституционно-правовых требований к кандидатам.

Ключевые слова: суд, судья, судебная власть, принцип независимости, независимость профессиональных судей, судопроизводство, правосудие.

Summary. The article reveals the main aspects of the independence of professional judges as a constitutional basis of their legal status. It is established that the main aspects of the independence of judges as the constitutional basis of their legal status in Ukraine are regulated by the provisions of the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine «On the Judiciary and the Status of Judges», the Law of Ukraine «On the High Council of Justice», the Law of Ukraine «On Ensuring the Right to a Fair Court», the Law of Ukraine «On Restoring Confidence in the Judiciary in Ukraine», the Law of Ukraine «On Purification of Power». It is determined that the independence of the judiciary is guaranteed by the state and acts as a constitutional and legal basis for the functioning and activity of the judiciary. It was found that the

independence of judges is a key element of the professional status of judges. It has been determined that a judge, in administering justice, must be independent of influence, pressure or interference from unlawful sources. It was noted that state authorities and local self-government bodies, as well as their officials and officials, individuals and legal entities, are obliged to respect the independence of judges, as well as not to encroach on it. It has been established that a judge in the context of administering justice is independent, therefore, taking measures to ensure the independence of judges is one of the main responsibilities of the High Council of Justice. It has been established that every year the number of violations by offenders on the independence of judges in the context of their administration of justice is increasing. It was determined that most often encroachment on the independence of judges in Ukraine occurs on the part of law enforcement agencies, people's deputies, deputies of local councils, other representatives of state authorities and local self-government bodies, lawyers, as well as in cases of violation of law and order in a court session, disruption of court hearings, blocking courts, making various threats to judges, committing physical pressure on judges or members of their families, damaging their property, as well as the property of courts, disseminating inaccurate information in relation to judges. It was found that the low level of guarantees for the independence of judges has an indirect effect on reducing the possibilities of exercising the right to exercise judicial protection. It is noted that the prospects for further research in this direction are the study of the legal foundations of the procedure for the selection and appointment of professional judges in the context of constitutional and legal requirements for candidates.

Key words: *court, judge, judiciary, principle of independence, independence of professional judges, legal proceedings, justice.*

Постановка проблеми. Юридична практика доводить, що функціонування цілісної системи судустрою, за якої передбачено не

тільки здійснення судочинства, але і справедливого та неупередженого правосуддя, можливе тільки у правовій та водночас демократичній державі.

Враховуючи важливість таких засад, слід відмітити, що особливу роль у такому процесі посідає принцип незалежності суддів та судової системи загалом. Незалежність суддів та суду, як правова ознака, регламентується не тільки національним (українським) законодавством, але і міжнародними стандартами. Завдяки приписам у законодавстві формується урівноважене розуміння того, якими є гарантії незалежності суддів. Окрім того, важливість таких приписів полягає і у тому, що вони дозволяють об'єктивно оцінити і узагальнити норми міжнародного і вітчизняного (українського) законодавства, якими регламентуються правові засади забезпечення незалежності суддів.

Таким чином, акцентуючи увагу на вищезазначеному, актуальність тематики цього дослідження буде націлена на розкриття правових засад забезпечення незалежності суддів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблематикою дослідження правових засад забезпечення незалежності суддів працювати, а також здійснюють дослідження у цьому напрямі такі науковці та правники-практики, як Д. Кулешов [1], М. Кухта [2], А. Огілько [3], О. Потильчак [4], А. Рачинський [3], Н. Шульгач [5] та інші.

Зокрема, М. Кухта [2] зазначає, що незалежність суддів виступає міжгалузевим принципом здійснення правосуддя суддею. Окрім того, незалежність суддів – це гарантія здійснення справедливого правосуддя. Неодмінно треба зауважити, що порушення принципу незалежності суддів прямо порушує авторитет судової влади. Порушення принципу незалежності суддів породжує прояви суддівського свавілля, а також створює ситуації, за яких судді зловживають посадовим становищем.

Науковець Д. Кулешов [1] зауважує, що принцип незалежності

суддів є одним із основних елементів системи інституційного забезпечення діяльності суддів. Забезпечення принципу незалежності суддів належить до компетенції спеціальних органів, основним завданням яких виступає підвищення рівня ефективності функціонування та діяльності органів судової гілки влади. На думку науковця, одним із таких спеціальних органів виступає Вища рада правосуддя.

Своєю чергою, Н. Шульгач [5], розглядаючи поняття та змістовні характеристики принципу незалежності суддів, пропонує під поняттям «незалежність суддів» розуміти визначену положеннями чинного законодавства фундаментальну засаду, згідно якої передбачається здійснення процесуальної діяльності суддями без незаконного впливу, втручання чи тиску на процес здійснення такої діяльності суддями. Науковець також відзначає ключові ознаки, якими характеризується принцип незалежності суддів.

Так, принцип незалежності суддів є легітимним тільки тоді, коли судді здійснюють процесуальну діяльність. В основі принципу незалежності суддів лежить такий важливий структурний елемент як особистісна незалежність суддів, яка визначається як наявність у суддів певних моральних і психологічних якостей, завдяки яким судді мають можливість самостійно ухвалювати судові рішення за відповідними судовими справами [5].

Окрім того, Н. Шульгач [5] також наголошує на тому, що принцип незалежності суддів забезпечує, насамперед, незалежність від впливу зовнішніх (які перебувають поза рамками діяльності органів судової гілки влади) та внутрішніх (які чинять безпосередній вплив у середині системи органів судової гілки влади) факторів.

Науковці А. Рачинський і А. Огілько [3] стверджують, що незалежність суддів та судової гілки влади загалом слід забезпечувати, опираючись на досвід провідних демократичних держав, зокрема на досвід

більшості держав Європи. Окрім того, науковці наголошують, що принцип незалежності суддів виступає однією із ключових передумов функціонування цілісної, авторитетної та водночас самостійної судової влади, яка здатна забезпечити здійснення безстороннього та об'єктивного правосуддя.

Водночас О. Потильчак [4] наголошує на тому, що принцип незалежності закріплений у законодавстві багатьох держав світу, проте у кожній з них він реалізується по-різному. Якщо кандидат, що претендує на посаду судді, відповідає установленим законодавством вимогам, то така засада сприяє його самостійності і незалежності у контексті здійснення правосуддя. Суддя О. Потильчак також зауважує, що незалежність суддів виступає важливою засадою розбудови України як демократичної та водночас правової держави. Тому, враховуючи це, на конституційному рівні слід закріпити ефективні гарантії забезпечення незалежності суддів, які, перш за все, повинні відповідати міжнародним стандартам.

Аналізування наукових праць науковців та правників-практиків [1–5] дає підстави відмітити, що не розкритими до кінця залишаються питання незалежності професійних суддів як конституційної засади їх правового статусу.

Мета статті. Метою статті є розкрити і дослідити основні аспекти незалежності професійних суддів як конституційної засади їх правового статусу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження дозволяють відмітити, що незалежність судової гілки влади виступає одним із фундаментальних принципів, а також є спільним для всіх країн Європи, оскільки це передбачено статтею 6 «Право на справедливий суд» Конвенції про захист прав і основоположних свобод [6].

Згідно статті 6 «Право на справедливий суд» Конвенції про захист прав і основоположних свобод [6], кожному законом передбачено право на

публічний та водночас справедливий розгляд його судової справи, при чому у розумні терміни (строки) безстороннім та незалежним судом.

Що стосується регламентації права на справедливий суд у інших країнах світу, то, до прикладу, у Сполучених Штатах Америки право на справедливий суд передбачено відповідно до статті 8 Американської конвенції з прав людини (American Convention on Human Rights, «Pact of San Jose», Costa Rica) [7]. Згідно цієї статті кожній особі надано право на забезпечення їй судових слухань стосовно її справи у розумні терміни у незалежному, неупередженому, а також компетентному суді, що утворений згідно закону.

Своєю чергою, відповідно до статті 7 Африканської хартії прав людини і народів [8] кожній людині надано право:

- звертатись до відповідних національних органів стосовно припинення дій, що прямо порушують її головні права, які визначені міжнародними конвенціями, законами, і гарантуються ними;
- бути визнаною як невинна то того часу, коли її вину не буде доведено професійним трибуналом чи професійним судом;
- забезпечення їй захисту, зокрема на вибір захисника;
- на розгляд судової справи у розумні терміни неупередженим судом.

Відповідно до принципу 9 Рекомендацій R (84) 5 Комітету міністрів державам-членам стосовно принципів цивільного судочинства, що направлені на удосконалення судової системи [9], органи судової влади зобов'язуються мати у особистому розпорядженні сучасні інформаційно-комунікаційні засоби з метою забезпечення високого рівня ефективності здійснення правосуддя.

Згідно положень Основних принципів незалежності судових органів [10] незалежність органів судової гілки влади гарантується державою, при чому гарантії незалежності закріплені у Конституції України та інших

законодавчих документах. Обов'язком як державних, так і інших установ, виступає шанування незалежності органів судової гілки влади.

Своєю чергою, відповідно до положень Рекомендацій щодо ефективного впровадження Основних принципів незалежності судових органів [11], держава повинна не тільки приймати, але і забезпечувати дотримання положень Основних принципів незалежності судових органів у відповідності до їх внутрішнього правозастосування.

У Основних принципах незалежності судових органів [10] зазначено, що незалежність виступає конституційно-правовою засадою функціонування та діяльності органів судової гілки влади. Гарантія незалежності регламентується положеннями Основного Закону, а також іншими законодавчими документами, дотримання яких забезпечується гарантіями держави. Органи державної влади, а також неурядові установи, зобов'язані додержуватись такого принципу. Варто відзначити, що не повинно існувати жодних зовнішніх проявів впливу на діяльність органів судової гілки влади. Рішення повинні ухвалювати безсторонній і незалежний суд.

У положеннях Основних принципів незалежності судових органів [10] вказано також і те, що незалежність як одна із конституційних засад судової гілки влади, не повинна виступати перешкодою для здійснення об'єктивного правосуддя, керуючись приписами закону. Завдяки принципу незалежності судової гілки влади забезпечується ухвалення суддею справедливого судового рішення, при цьому увага зосереджується на додержанні прав усіх учасників судового процесу.

Положеннями Рекомендації № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів» [12], ухваленої Кабінетом Міністрів Ради Європи на 518 засіданні заступників міністрів 13 жовтня 1991 року, зазначено, що у ході виконання посадових обов'язків, судді зобов'язані бути незалежними та ухвалювати справедливі і обгрунтовані судові рішення, не керуючись

жодними вказівками, рекомендаціями і/чи тиском зі сторони інших осіб. Законодавством має бути передбачена регламентація відповідальності, за ухвалення суддями судових рішень, керуючись вказівками, рекомендаціями і/чи тиском. Що стосується професіоналізму суддів, то у контексті розгляду судової справи вони повинні бути неупередженими та ухвалювати судові рішення, базуючись на особисті переконання та керуючись тільки законом.

Незалежність суддів являє собою ключовий елемент професійного статусу суддів. Незалежність суддів виступає ключовим конституційним принципом організування професійної діяльності і функціонування судів. Цим принципом забезпечуються гарантії того, що правосуддя суддями здійснюватиметься із дотриманням норм та вимог закону [13].

Акцентуючи увагу на вітчизняному законодавстві, яким регламентується незалежність суддів, то, до прикладу, згідно статті 6 «Незалежність судів» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [14] суди є повністю незалежними від впливу незаконних джерел. Суди здійснюють правосуддя у відповідності до положень Конституції України та інших законодавчих документів. Суди здійснюють правосуддя, керуючись принципом верховенства права.

За прояви чи явні втручання у процес здійснення правосуддя, вплив на результати ухвалених судових рішень суддями, а також на суддів безпосередньо різними способами, зокрема прояви неповаги до суду та/або суддів, збирання, збереження, використання та поширення даних у усній, письмовій чи іншій формах з ціллю дискримінації суду чи впливу на безсторонність судді та суду, заклики щодо невиконання судових рішень, передбачено притягнення правопорушників до відповідальності [14].

Необхідно також відзначити, що положеннями Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [14] та Конституції України [15] регламентується також правова засада незалежності суддів.

З огляду на те, відповідно до статті 48 «Незалежність судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [14], суддя, здійснюючи правосуддя, має бути незалежним від впливу, тиску чи втручання з боку незаконних джерел. Суддя зобов'язується здійснювати правосуддя, базуючись на положеннях Конституції України, а також на положеннях інших законів України, при цьому, має керуватись принципом верховенства права. Забороняється втручатися у діяльність судді, зокрема ту, яка безпосередньо пов'язана із здійсненням правосуддя, оскільки та такі втручання передбачена відповідальність, що установлена законом.

Стаття 48 «Незалежність судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [14] регламентує і те, що суддя не зобов'язується надавати ніякі пояснення про суть справи, що перебуває у його розгляді, за винятком випадків, визначених законодавством. Суддя має право звернутись із повідомленням до Вищої ради правосуддя і до Генерального прокурора про те, що у його діяльність, пов'язану із здійсненням правосуддя, втручаються.

Також положеннями статті 48 «Незалежність судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [14] зазначено, що незалежність судді забезпечена:

- особливим порядком призначення судді на посаду, притягнення його до юридичної відповідальності, звільненням і припиненням його повноважень;
- імунітетом і недоторканністю судді;
- незмінюваністю судді;
- особливим порядком здійснення правосуддя, який визначений положеннями процесуального законодавства, а також таємницею ухвалення судових рішень;
- заборонаю на втручання у процес здійснення правосуддя;
- відповідальністю за неповагу до судді чи суду;

- особливим порядком фінансового і організаційного забезпечення функціонування та діяльності судів, що встановлена положеннями закону;
- особливим соціальним і матеріальним забезпеченням судді;
- спеціальним порядком функціонування органів самоврядування і органів суддівського врядування;
- спеціально встановленими законом засобами, зокрема засобами правового характеру, завдяки яким забезпечується особиста безпека суддів, членів їхніх сімей, а також майна;
- правом суддів на їх відставку.

Згідно положень статті 48 «Незалежність судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [14] поважати незалежність суддів, а також не посягати на неї, зобов'язані органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також їхні посадові і службові особи. Положень цієї статті зобов'язані також дотримуватись юридичні та фізичні особи.

Згідно статті 126 Конституції України [15] цим Основним Законом гарантується недоторканність та незалежність суддів. Щодо гарантії незалежності судді, то відповідно до положень статті 126 вона забезпечена особливим порядком обрання осіб на посади суддів чи звільнення суддів із посади. На суддю забороняється чинити будь-який вплив.

Відповідно до статті 129 Конституції України [15], суддя у контексті здійснення правосуддя є незалежним. Водночас статтею 131 Конституції України зазначено, що вжиття заходів стосовно забезпечення незалежності суддів виступає одним із основних обов'язків Вищої ради правосуддя.

Що стосується незалежності суддів Конституційного Суду України, то цей принцип регламентується положеннями статті 149 Конституції України [15]. Так, забороняється чинити будь-який вплив на суддів Конституційного Суду України.

У щорічній доповіді «Незалежність суддів при здійсненні

правосуддя та заборона впливу на них у будь-який спосіб передбачені та гарантуються Конституцією України та законами України» [16], представлений на офіційному веб-сайті Вищої ради правосуддя, зазначено, що до реєстру повідомлень про втручання у діяльність суддів стосовно здійснення ними правосуддя за 2019 рік було внесено 450 повідомлень, у 2018 році – 436 повідомлень, у 2017 році – 312 повідомлень, а у 2016 році – лише 23 повідомлення.

Акцентуючи увагу на такій динаміці, треба зауважити, що з кожним роком збільшується кількість посягань з боку правопорушників на незалежність суддів у контексті здійснення ними правосуддя.

Серед видів посягань на незалежність суддів, то найчастіше вони трапляються [16]:

- 1) зі сторони правоохоронних органів;
- 2) зі сторони народних депутатів та депутатів місцевих рад, а також інших представників органів державної влади і органів місцевого самоврядування;
- 3) зі сторони адвокатів у контексті учинення протиправного тиску на суддів;
- 4) у випадку порушення правопорядку у судовому засіданні, зриві судових засідань, блокуванні судів;
- 5) у випадку висловлювання різних погроз до суддів;
- 6) у випадку вчинення фізичного тиску на суддів чи членів їхніх сімей, пошкодження їхнього майна, а також майна судів;
- 7) у випадку поширення недостовірної інформації стосовно суддів.

Судова практика показує, що на порушення незалежності суддів впливають також і такі фактори, як [16]:

- а) дефіцит кадрів у судовій системі;
- б) недодержання термінів проведення кваліфікаційного оцінювання;
- в) низький рівень фінансового забезпечення функціонування та

діяльності органів судової гілки влади;

г) неурівноважені взаємовідносини між вищим органом законодавчої влади, тобто Верховною Радою України, і Вищою радою правосуддя у контексті розглядання обов'язкових консультативних висновків Вищої ради правосуддя стосовно проектів законів, у яких розглядаються питання судоустрою та статусу суддів.

У щорічній доповіді «Незалежність суддів при здійсненні правосуддя та заборона впливу на них у будь-який спосіб передбачені та гарантуються Конституцією України та законами України» [16] вказано, що незалежність суддів, окрім Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Конституції України, регламентується також положеннями таких документів (чинного законодавства), як:

- 1) Закон України «Про Вищу раду правосуддя»;
- 2) Закон України «Про забезпечення права на справедливий суд»;
- 3) Закон України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні»;
- 4) Закон України «Про очищення влади».

На офіційному веб-сайті Конституційного Суду України [13] вказано, що низький рівень гарантій незалежності суддів чинить опосередкований вплив на зниження можливостей реалізації права на здійснення судового захисту.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У ході проведеного аналізу джерел [1–16] розкрито основні аспекти незалежності професійних суддів як конституційної засади їх правового статусу. За результатами проведеного дослідження встановлено, що:

– основні аспекти незалежності суддів як конституційної засади їх правового статусу в Україні регламентуються положеннями Конституції України, Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Закону України «Про Вищу раду правосуддя», Закону України «Про забезпечення права на

справедливий суд», Закону України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», Закону України «Про очищення влади»;

– незалежність органів судової гілки влади гарантується державою та виступає конституційно-правовою засадою функціонування та діяльності органів судової гілки влади;

– незалежність суддів являє собою ключовий елемент професійного статусу суддів;

– суддя, здійснюючи правосуддя, має бути незалежним від впливу, тиску чи втручання з боку незаконних джерел;

– поважати незалежність суддів, а також не посягати на неї, зобов'язані органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а також їхні посадові і службові особи, фізичні та юридичні особи;

– суддя у контексті здійснення правосуддя є незалежним, тому вжиття заходів стосовно забезпечення незалежності суддів виступає одним із основних обов'язків Вищої ради правосуддя;

– з кожним роком збільшується кількість посягань з боку правопорушників на незалежність суддів у контексті здійснення ними правосуддя, до прикладу, за 2019 рік кількість повідомлень становила 450 проти 23 повідомлень за 2016 рік;

– найчастіше посягання на незалежність суддів в Україні трапляються зі сторони правоохоронних органів, народних депутатів, депутатів місцевих рад, інших представників органів державної влади і органів місцевого самоврядування, адвокатів, а також у випадках порушення правопорядку у судовому засіданні, зриві судових засідань, блокуванні судів, висловлюванні різних погроз суддям, вчинення фізичного тиску на суддів чи членів їхніх сімей, пошкодження їхнього майна, а також майна судів, поширення недостовірної інформації стосовно суддів;

– низький рівень гарантій незалежності суддів чинить опосередкований вплив на зниження можливостей реалізації права на здійснення судового захисту.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є дослідження правових засад порядку здійснення добору та призначення професійних суддів в контексті конституційно-правових вимог до кандидатів.

Література

1. Кулешов Д. В. Конституційно-правовий механізм забезпечення незалежності судової влади України // Проблеми законності. 2018. Вип. 141. С. 43–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2018_141_6 (дата звертання: 01.06.2021 р.).
2. Кухта М. М. Правове забезпечення незалежності суддів в аспекті забезпечення якісного результату судової реформи // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. Спецвипуск, Т. 2. С. 125–128.
3. Рачинський А. П., Огілько А. В. Незалежність суддів як передумова функціонування самостійної й авторитетної судової влади, що відповідає європейській системі цінностей та стандартів захисту прав людини // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління. 2016. № 1. С. 66–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2016_1_10 (дата звертання: 01.06.2021 р.).
4. Потильчак О. І. Незалежність суддів як гарантія правової держави: міжнародний досвід // Вісник Верховного Суду України. 2014. № 6(166). С. 44–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvsu_2014_6_10 (дата звертання: 01.06.2021 р.).
5. Шульгач Н. М. Поняття та сутність принципу незалежності суддів //

- Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2011. Вип. 6. С. 227–230. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2011_6_53 (дата звертання: 01.06.2021 р.).
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року: Ратифікована Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97/-ВР (із змінами та доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звертання: 01.06.2021 р.).
  7. Organization of American States (OAS), American Convention on Human Rights, «Pact of San Jose», Costa Rica, 22 November 1969. URL: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36510.html> (дата звертання: 01.06.2021 р.).
  8. Африканська Хартия Прав Человека и Народов: Неофициальный перевод с англ.; принята на встрече глав государств – членов Организации африканского единства 26 июня 1981 г. в Найроби; вступила в силу 21 октября 1986. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/instree/Rz1afchar.html> (дата звертання: 01.06.2021 р.).
  9. Рекомендація R (84) 5 Комітету міністрів державам-членам стосовно принципів цивільного судочинства, що направлені на удосконалення судової системи: Міжнародний документ від 28.02.1984 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_126#Text (дата звертання: 01.06.2021 р.).
  10. Основні принципи незалежності судових органів: Схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201#Text (дата звертання: 01.06.2021 р.).
  11. Рекомендації щодо ефективного впровадження Основних принципів

- щодо незалежності судових органів (прийняті резолюцією Економічної та соціальної Ради ООН 1989/60 та схвалені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 44/162 від 15 грудня 1989 р.) // Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. С. 24–26. URL: https://ipo.naiu.kiev.ua/documents/materiali_dlia_sluhachiv/dovidkova/Cyдова_влада_незалеж_суддів_2016.pdf (дата звертання: 01.06.2021 р.).
12. Рекомендація № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів»: Ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 518 засіданні заступників міністрів 13.10.94 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_323#Text (дата звертання: 01.06.2021 р.).
13. Незалежність // Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/55264-nezalezhnist> (дата звертання: 01.06.2021 р.).
14. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звертання: 01.06.2021 р.).
15. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звертання: 01.06.2021 р.).
16. Незалежність суддів при здійсненні правосуддя та заборона впливу на них у будь-який спосіб передбачені та гарантуються Конституцією України та законами України: щорічна доповідь. 25.06.2020 р. // Офіційний веб-сайт Вищої ради правосуддя. URL: <https://hcj.gov.ua/news/nezalezhnist-suddiv-pry-zdiysnenni-pravosuddya-ta-zaborona-vplyvu-na-nyh-u-bud-yakuu-sposib> (дата звертання: 01.06.2021 р.).

References

1. Kuleshov D. V. Konstytutsiino-pravovyi mekhanizm zabezpechennia nezalezhnosti sudovoi vlady Ukrainy // Problemy zakonnosti. 2018. Vyp. 141. S. 43–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2018_141_6 (data zvertannia: 01.06.2021 r.).
2. Kukhta M. M. Pravove zabezpechennia nezalezhnosti suddiv v aspekti zabezpechennia yakisnogo rezultatu sudovoi reformy // Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii. 2019. Spetsvypusk, T. 2. S. 125–128.
3. Rachynskiyi A. P., Ohilko A. V. Nezalezhnist suddiv yak peredumova funktsionuvannia samostiinoï y avtorytetnoi sudovoi vlady, shcho vidpovidaie yevropeiskii systemi tsinnosti ta standartiv zakhystu prav liudyny // Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. Serii: Derzhavne upravlinnia. 2016. № 1. S. 66–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2016_1_10 (data zvertannia: 01.06.2021 r.).
4. Potylchak O. I. Nezalezhnist suddiv yak harantiia pravovoi derzhavy: mizhnarodnyi dosvid // Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy. 2014. № 6(166). S. 44–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvsu_2014_6_10 (data zvertannia: 01.06.2021 r.).
5. Shulhach N. M. Poniattia ta sutnist pryntsypu nezalezhnosti suddiv // Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava. 2011. Vyp. 6. S. 227–230. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2011_6_53 (data zvertannia: 01.06.2021 r.).
6. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod 1950 roku: Ratyfikovana Zakonom Ukrainy vid 17.07.1997 r. № 475/97/-BP (iz zminamy ta dopovnenniamy). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (data zvertannia: 01.06.2021 r.).
7. Organization of American States (OAS), American Convention on Human

- Rights, «Pact of San Jose», Costa Rica, 22 November 1969. URL: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b36510.html> (data zvertannia: 01.06.2021 r.).
8. Afrikanskaya Khartiya Prav Cheloveka i Narodov: Neofitsialnyy perevod s angl.; prinyata na vstreche glav gosudarstv – chlenov Organizatsii afrikanskogo edinstva 26 iyunya 1981 g. v Nayrobi; vstupila v silu 21 oktyabrya 1986. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/instree/Rz1afchar.html> (data zvertannia: 01.06.2021 r.).
9. Rekomendatsiia R (84) 5 Komitetu ministriv derzhavam-chlenam stosovno pryntsyviv tsyvilnoho sudochynstva, shcho napravleni na udoskonalennia sudovoi systemy: Mizhnarodnyi dokument vid 28.02.1984 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_126#Text (data zvertannia: 01.06.2021 r.).
10. Osnovni pryntsyvy nezalezhnosti sudovykh orhaniv: Skhvaleni rezoliutsiiamy 40/32 ta 40/146 Heneralnoi Asamblei OON vid 29 lystopada ta 13 hrudnia 1985 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201#Text (data zvertannia: 01.06.2021 r.).
11. Rekomendatsii shchodo efektyvnoho vprovadzhennia Osnovnykh pryntsyviv shchodo nezalezhnosti sudovykh orhaniv (pryiniati rezoliutsiieiu Ekonomichnoi ta sotsialnoi Rady OON 1989/60 ta skhvaleni rezoliutsiieiu Heneralnoi Asamblei OON 44/162 vid 15 hrudnia 1989 r.) // Yevropeiski ta mizhnarodni standarty u sferi sudochynstva, Kyiv, 2015. S. 24–26. URL: https://ipo.naiu.kiev.ua/documents/materiali_dlia_sluhachiv/dovidkova/Cyдова_влада_незалеж_суддів_2016.pdf (data zvertannia: 01.06.2021 r.).
12. Rekomendatsiia № (94) 12 «Nezalezhnist, diievist ta rol suddiv»: Ukhvalena Komitetom Ministriv Rady Yevropy na 518 zasidanni

- zastupnykiv ministriv 13.10.94 r. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_323#Text (data zvertannia:
01.06.2021 r.).
13. Nezalezhnist // Ofitsiinyi veb-sait Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy. URL:
<https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/55264-nezalezhnist> (data zvertannia:
01.06.2021 r.).
14. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 r. № 1402-
VIII (iz zminamy i dopovnenniamy). URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (data zvertannia:
01.06.2021 r.).
15. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254к/96-BP (iz zminamy i
dopovnenniamy). URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-
bp#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-
bp#Text) (data zvertannia: 01.06.2021 r.).
16. Nezalezhnist suddiv pry zdiisnenni pravosuddia ta zaborona vplyvu na
nykh u bud-yakyy sposib peredbacheni ta harantuiutsia Konstytutsiieiu
Ukrainy ta zakonamy Ukrainy: shchorichna dopovid. 25.06.2020 r. //
Ofitsiinyi veb-sait Vyshchoi rady pravosuddia. URL:
[https://hcj.gov.ua/news/nezalezhnist-suddiv-pry-zdiysnenni-pravosuddya-
ta-zaborona-vplyvu-na-nyh-u-bud-yakyy-sposib](https://hcj.gov.ua/news/nezalezhnist-suddiv-pry-zdiysnenni-pravosuddya-
ta-zaborona-vplyvu-na-nyh-u-bud-yakyy-sposib) (data zvertannia:
01.06.2021 r.).